

‘रेवटेश गरभा. संग्रह.’

20223

—સ્વરાજ્ય સ્વારી—

આવે છે રે આવે છે, સ્વરાજ્ય સ્વારી આવે છે;
જ્ય નાદ ગગનમાં ગાજે છે—સ્વરાજ્ય
દુર સ્વપ્ન થકી દૂર કહેવાનું, થાઓ લાયક ત્યારે જોવાનું;
શું બાળક ચાંદો માગે છે—સ્વરાજ્ય.
તડ પાડી રાજ્ય અડી કરતાતા, ઈલકાળ ગિતાઓ ધરવાત;
કોસીલે ફારસ કરવાના,—સ્વરાજ્ય.
પંબળ ખીલાફતથી ચેત્યા, ગાંધીજી અસહકાર ચઢ્યા;
ધ્વજ લીલો લાલ ચઢાવે છે,—સ્વરાજ્ય.
નોકરશાહી હાથ પડ્યા હેઠા, ફાંદાઓ વિધ વિધ લઇ બેઠા;
પણ નહિ ચાલે જળ મારે છે,—સ્વરાજ્ય.
હરિ લાજ હવે તારે હાથે, વૃત મોટાં લીધાં તુજ સામે;
બળ દે કદી ના પાછા હઠીએ,—સ્વરાજ્ય.

સ્વરાજ્ય સંબંધી પુસ્તકો.

તૈયાર છે.	ખરીદ કરો.	તૈયાર છે
મંગળમાળ (ચિત્રલ ગ્લેજ સોળ પેશ પાના ૪૮		
સુંદર ફોટાઓ સાથે. ૦-૪-૦
ઢાંગી ધર્મશુરઓ ૦-૦-૬
સ્વદેશ ગરબા સંગ્રહ સુંદર ફોટાઓ સાથે ૦-૧-૬
સં. ૧૯૭૯ ની સાલનું કેલેન્ડર સુંદર ફોટાઓ		
સાથે, ઢળલ રંગમાં ૦-૦-૬
સાલસુબારકનાં કચાકં ગ્લેઝમાં દેશભક્તોના ફોટા		
વાળાં. ડઝન એકની કીંમત ૦-૪-૦
	મળવાનું ટેકાણું,	

દેસાઈ રાયચંદ છબનલાલ.

ડે. રતનપોળ નગરશેઠની મારફીટ, દુ. નં. ૩૦-અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૧૭૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૨-૮૬૨૧૧૨૮૮૨૨૨

વિષય ૬ - ૧૬૨

સ્વદેશ ગરબા સંગ્રહ.

સંગ્રહ કરી છપાવનાર.
પરશોતમ માણેકલાલ શાહ.

સુ. નડીઆદ.

આ લક્ષ્મીવિજય પ્રી. પ્રેસ (પ્રાન્ય) માં દેસાઈ
રાયચંદ છગનલાલે છાપી. ડૉ. રતનભોજ
નગરશેઠની મારફતે-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧ હી. સં. ૧૯૭૮. પ્રત ૪૦૦૦.

બેપારીઓને સસ્તા ભાવથી મલશે.

કૌભત ૦-૧-૬.

૨૦૧૧
ગરબો દિ. ૧૧/૧૦/૨૦૧૧

રાગ-તમે અતલ ૧ અમે તાલ-મે ૫
મારો પાસનડો નવ તાળાએ રે
મહાત્મા સુદામાપુરીમાં અવતારી રે;
માતા મહાલક્ષ્મી કૃષ્ણે જનમીયા રે,
ત્રીધો દેશહીત કાજે અવતાર રે-
ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે
કુવાવરથાએ આફ્રિકા સંચારી રે;
ત્યાંતો દેશનાં દુઃખ હૈયે ધરી રે,
જાડયું સખળ સત્યાગ્રહ શસ્ત્ર રે
ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે.
દુઃખ વેડયાં કારાગૃહનાં દોહલાં રે;
દેશ કાજે ગણ્યાં તેતો સાહલાં રે,
ધન્યા શત્રુને સર્થાં સહુ કાજ રે-
ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે.
ત્યાંથી પુનઃ સ્વદેશ પધાવીઆ રે;
દેશ બાંધુએ કુલડે વધાવીઆ રે,
ત્રીધો રાજનગરમાં નીવાસ રે-
ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે.

- ૨

—૩

—૪

સામરમતીનાં નીર અતિ નીર્મળાં રે;
 તને બાપુજી આશ્રમ કરી રહ્યા રે,
 શ્રીકૃં દ્વારકા સમુ શુભ ધામ રે-
 ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે. —૫
 ખેડના ખેડુત શરણે આવીઆ રે;
 સત્યાગ્રહના શસ્ત્રે ખચાવીઆ રે,
 અંધારણમાંયે વાગી હાક રે-
 ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે —૬
 સુરોપ ખંડમાં વિશ્વહ જાગીઓ રે;
 દુનિયામાં દાવાનળ લાગીઓ રે,
 કીધી સરકારને તમે સ્હાય રે-
 ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે. —૭
 ત્યાંતો વિશ્વહનો અંત આવીઓ રે;
 કાળો કાયદો ધનામમાં આલીઓ રે,
 તેતો રાઉલેટ નામે પ્રખ્યાત રે-
 ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે. —૮
 જાગ્યું ભારતવર્ષ નિંદ્રા થકી રે;
 ધુગ્યા તીલક માલવિયા મહારથી રે,
 મહમદ શૌતક લખપત નેરૂ રે-
 ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે. —૯
 સલા બરી જલીઆનવાળા ખાગમાં રે;
 ત્યાંહી ડાયરે ઘોર જીલમ કર્યો રે,

- માર્શલ-લોએ સંહાર્યા નિર્દાષ રે-
 ગાંધીજી રાજનગર રળીયામણું રે. —૧૦
 ખિલાફતે અશહકાર જનમીયો રે;
 નોકરશાહીને મનમાં ન ભાવીયો રે,
 હિંદુ મુસલીમ એકચત્તા સાંધી રે.
 ગાંધીજી, રાજનગર રળીયામણું રે. —૧૧
 ગાંધીજી સ્વરાજ્યની શરતો અમલણે રે;
 ખાદી પહેરોને ચરખો ફેરવો રે,
 લેજો સુતરને તાંતણે સ્વરાજ્ય રે,
 ગાંધીજી, રાજનગર રળીયામણું રે. —૧૨
 નિજ દેશનું હિત જો ચિંતવો રે.
 પટ પરદેશી ઝટપટ પરહરો રે.
 શુદ્ધ ખાદી સજો શણગાર રે.
 ગાંધીજી, રાજનગર રળીયામણું રે. —૧૩
 શિખ સુણજો ગાંધીજીની અટકી રે;
 મોકુ-જાળને નિશ્ચય વિદ્યારજો રે,
 આજ્ઞા ધારીને કંઈ પ્રણામ રે,
 ગાંધીજી, રાજનગર રળીયામણું રે. —૧૪
 દિવ્ય મંત્ર સુણો મોહન તણો રે;
 અવતાર તેતો પ્રભુનો ગણો રે,
 કર્મવીર કરતુરખાના કંથ રે,
 ગાંધીજી, રાજનગર રળીયામણું રે. ૧૫

ગરબો—૨

રાગન ગીધિધરી રે માત કહું તે વિચારે).

સુષ્ણ સજની રે, શિખામણ કહું સારી;

તમે જોજો જરૂર વિચારી—ટોક

ભારતની રે, ભાગ્ય દશા પરવારી;

કરે રૂઢન માત બિચારી.

કુંવ-દયા દિલમાં તેની ધારી રે, કરો શેવા સત્ય સ્વિકારી રે;

ધામો ભારતને ઊપકારી રે,

ખસી સમજેરે, સમય તણી બલિહારી - તમે જોજો. ૧

પ્ર દાણની રે, સત્તા પણ પરવારી,

ક્ષત્રી બળ હીણ લાચારી;

ખેડુતની રે, થઇ છે ખુબ ખુવારી,

દિન દશા દિવસ દુઃખકારી.

કુંવ-થયા વણજ વિનાના વેપારી રે, ભારતમાં વાધયા બિખારી રે;

બધો દેશ બન્યો બિખારી રે,

સુખ ત્યાગો રે, સ્વદેશ હિત નરનારી.-તમે જોજો. ૨

ફેશનની રે, ફોગટ શી ! ફિસીઆરી,

તન મન ધનને હરનારી;

સત્યાગ્રહ રે, શસ્ત્ર સખગ ભયહારી,

દ્રઢ ધિરજ હાલ તમારી,

જગ જીવ્યું રે, સ્વદેશ હિત જયકારી.-તમે જોજો. ૩

પણ કરોએ, પણ પણ પ્રેમ પ્રસારી.
 પ્રાણની બની બિન દરકારી;
 સહી દેએ, સંકટ ધિરજ ધારી.
 નિજ ચારિત્ર દેએ ચિતારી.

મુલ—બળ આત્મ સંયમનું વધારીરે,
 હોએ હિન્દ માતાને હિતકારીરે;
 સ્વાય કરશે શ્રી ગિરીધારીરે,
 મણિમળશેરે સ્વરાજ્ય શુભ સુખકારી તમે જોએ ૪
 લેખક—(ભાઈચંદ ગોવર્ધનદાસ ગાંધી. નવમી દ).

ગરબો—૩

તમે મુકીને મનની પ્રમાદીરે;
 બહેની ખેરોની ખાદી.
 ખાદી પહેરે તે શાહબાદી રે;
 બહેની ખેરોની ખાદી ટેક
 ખાદી તે આદિ અનાદિ આ દેશે; .
 દેશની કરતી આખાદી રે. બહેની. ૧
 વિધ વિધ વસ્ત્ર વધારે કે વ્યાધી;
 ખાદી હરે તન બાદી રે. બહેની. ૨
 ખાદી વિના બિજા વસ્ત્ર ઉપાધી;
 ખાદી સ્વરૂપમાં સાદી રે. બહેની. ૩

શાસ્ત્ર સંકળનું છે સુત્ર સૂતરમાં;
 ખાદી વગર ખરખાદી રે. બહેની. ૪
 સૂતરમાં સૂતર છે એ રસ્તો;
 ખાદી પ્રભુની પ્રસાદી રે. બહેની. ૫
 ખાદી તે ખલક તણી મહાદેવી;
 ખાદી તે દેશની દાદી રે. બહેની. ૬
 અંદ ચહે ચિત્તમાં નિત નેહે;
 ખાદી સ્વરાજ્યની ગાદી રે. બહેની. ૭
 સંખ (ભાષ્ય અંદ ગાવર્ધનદાસ ગાંધી નડીઆદ).
 ગરબો—૪

રાગ- (પુનમ ચાંદની ખીસી પુરી અહીં રે).
 સૈયર પહેરોની સૌ ખાદી અંગે રનેહથી રે.
 સુંદિર શોભીતી છે સુખકર પુણું પવિત્ર;
 તેના તેજ થકી અજ્ઞાન તિમિર અળગું થયું રે.
 દય દિશ વ્યાપી કિર્તી જેની ચિત્ર વિચિત્ર;
 ખાદી ખાંતે ખલકે ખેલે ખૂબ આનંદમાં રે. ટેક
 સાખી—ખાદી ખલકે ખેલતી—ભગવતિ ગુણ ભંડાર;
 ઉર આપે આનંદ એ-વંદુ વારંવાર.
 દેશોદયમાં દિસે દેવા સમ એ દિપતી રે;
 કરશે બહેમ કૃષારા કેરૂં તે ખંડન,
 ભરશે ભાવ થકી ભૂતળ પર ભારે સંપતી રે;

- હર નિશ કરશે એતો સત્ય તણું મંડન.—ખાદી. ૧
- સાખી—મંડન કરશે સત્યનું—સાથી સુતર સંપ.
 કાઢે કલેશ કુસંપને—સંપ વસે ત્યાં જંપ.
 ચિંતામણી સમ ચાડે ચમકે ખાદી દેશમાં રે,
 ઘર ઘર હરતી ફરતી ગોરી ગુણલા ગાય;
 ધન ધન કહેતીને લેતી તુજ પર ઓવારણું રે,
 દિધાયુશ ભોગવળે આપે એ આશિષ.—ખાદી. ૨
- સાખી—હતી તણાતી ખાપડી—મોહ પુરે લાચાર.
 મોહન મળિયો મલપતો—કર ઘડી કાઢી ખહાર.
 મોહપુરેથી ખેંચી ખાદી કાઢી ખારણે રે,
 આશ્રય ઔષધ આપી દિધું શુભ સનમાન;
 શાન્તિ આપીને સૂવાડી પ્રિતે પારણે રે.
 હેતે હૂલાવીને કરતો નિત ગુણગાન.— ખાદી. ૩
- સાખી—હતી દુરદશા તાહરી—પામી સતિ સત સંગ.
 અજર અમર અવની વિષે—નૌતમ નિપની નંગ.
 ઉત્તમ પદ્મ દિન પ્રતિ દિને પ્રભૂતા પામતી રે,
 ખાદી નગર વસાવ્યું સાક્ષમતીને તીર;
 હુંયે હરખે નિરખે સૌ જન પુરે પ્રેમથી રે;
 ચંદ ચહેછે ચિત્તમાં ભવની બાગે ભીંડ.
 ખાદી ખાંતે ખલકે ખેલે પુજ અ.નંદમાં રે.— ૪

લેખક—(લાઇચંદ ગોવર્ધનદાસ ગાંધીપાળ નહીઆદ).

ગરબો—૫

ગાગ (પુનમ ચાંદની ખીલી પુની અલી ૩).
 આવો સહીબરો સ્વરાજ્ય મંત્રને સાધીએરે,
 ભણીએ સ્વતંત્રતાના ગાંધીજી પાઠ,
 લઈએ નવ પ્રતિજ્ઞા નવરાત્રીના દીનમાંરે.
 સાખી—પ્રથમ પ્રતિજ્ઞા રેંટીઓ-હુઃખ ઉદ્ધારક દેવ,
 કાંતી જગ જીવાડીએ-પ્રીતે કરીએ સેવ.
 મુંદર સુતર કાંતી ગ્રહમંદિર શોભાવીએ રે,
 જેના તારે દીસતો ભારતનો ઉદ્ધાર;— લઈએ
 સાખી—સ્વરાજ્ય સુતર તાંતણે-ખાલી દેશનું નુર.
 દેશ સ્વતંત્રતા જે ચડો-(તો)વણીએ ખાલી જરૂર.
 ધરીએ અંગ ખાલીને આર્યા નામ દીપાવીએરે;
 ટાળી દેશનેબદ્ધ વિદેશી પરનો મોહ,— લઈએ
 સાખી—ત્યાગી વિદેશી વસ્તુને-ત્યાગી વિદેશી વસ્ત્ર.
 સંગ્રહ કદી ના કીજીએ-લઈએ સ્વદેશી વસ્ત્ર.
 કરીએ ત્યાગ વિદેશી ભીખ પ્રતિજ્ઞા લીજીએરે;
 જેથી મુખીઓ થાએ આર્ય તણે સંસાર,— લઈએ.
 સાખી—આત્મોન્નતિને આદરી-રહી વ્યસનથી દૂર
 દખાઈ વ્યસનથી ભારતી-પરતંત્રતાનું પૂર.
 રહેવા દુર્વ્યસનથી દૂર સદા સંભાળીએરે;
 કરીએ જગ સેવાની શ્રુતીનો અભ્યાસ,— લઈએ

સાખી—હિંદુ મુસલમાનીન એકતા-ધરી પરસ્પર પ્રીત.

સ્નેહ જગને જગાવીએ-પદાવી પ્રેમની રીત.

વધાવી દિવ્ય સ્નેહને સ્નેહામૃત રેલાવીએરે;

જગાવી કર્મ માર્ગથી દેશોદ્ધારક મંત્ર,— લઈએ

સાખી—ધીરજ શીલતાને વળી-કદી ન કરીએ ક્રોધ,

શાન્તિ પાઠ સદા પઠી-ગજવીએ ત્રેલોક.

વસાવી અન્ય ગુણોને અહીંસાવૃત ઉઝળીએરે;

ઉઝળી ઉજ્જવલતાથી આત્માનો પ્રકાશ,— લઈએ

સાખી—શીલ વૃત્તની સાડી સજી-કરીએ પતીની સેવ.

કટુ વચન ના બાખીએ-રીઝે દેવાધીદેવ.

પતીની પૂજા થકીતો જગ દહાવો લેવાયછે રે;

જેના હરનીશ ગુણો પ્રહ્લાદીક પણ ગાય,— લઈએ

સાખી—લોક સેવામાં મચી રહી-રહી દુર્બ્યસનથી દુર.

ધર્મ આપણો જાણીએ-હજીએ ભારત ભૂખ.

ગએલી હિંદ આબાદી સ્વાધીનતાને લાવીએ રે,

શીખવો પુત્ર-પુત્રીને જગ સેવાનાં મુત્ર,— લઈએ

સાખી—નવરાત્રીના દીનમાં-પ્રતિજ્ઞા જો લેવાય

આર્ય સત્તારીને બળે-સ્વરાજ્ય ધરધર માય.

મુધરે આર્ય બાળા તો ભારતને મુધારશેરે;

એતો રેલવશે અહીં સ્વર્ગીય દિવ્ય સંદેશ.— લઈએ

મેખક-(ચતુરંતાલ ઉત્તમરામ પંડ્યા).

ગરબો—૬

—સ્વરાજ્ય વાંચના—

રંગ—(વહાલા તમે પુરુષ અમે નારી)

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું (૨)

લઈશું લઈશું લઈશુંરે; અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

સ્વરાજ્યનો ઝુંડો ફરકાવી, મુક્ત ગુલામીથી લઈશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

વિદેશી વાઝનું દહન કરીને, ખાલી અંગ ધરીશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

મહાસલાની આજ માં રહીને, કાયદાનો ભંગ કરીશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

હસતાં હસતાં જેલમાં જઈશું, જેલને મહેલ માનીશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

કૃષ્ણ જન્મનું સ્થાન છે સુંદર, અધિક આત્મભજન ભરીશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

મરીશું, પણ નહિ મારીએ કોઇને અડગ સત્યાગ્રહી રહીશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

અમલદાર કાઢે કઢી ડોળા, તેથી હવે નહિ ડરશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

સાચી સલાહ મહાત્મા ગાંધીની, અવિનાશી ઉર ધરશુંરે;

અમે હવે સ્વરાજ્ય લઈશું.

ગરબો—૭

રાગ—(યાધવજી સદેશો કહેજો સ્વામને)

સ્વદેશની મમતા મનથી તવ મૂકીએ;
 સોએ સો કદિ સંકટ આવે શીશજો.
 સુરા થઇ પડીએ પણ ચીત નવ ચુકીએ;
 સ્વદેશનું શુભ ચિંતવીએ દિન નીશજો. સ્વદેશની. ૧

જન ખતીનો દેહ ધર્યો જે દેશમાં;
 તે ભૂમીને ગણીએ માતા હૃદયજો.
 હેડે ધરીએ હેત વિશેષ હંમેશમાં;
 ઉત્તમ ગણીએ અંતર મહિ અમુદ્યજો. સ્વદેશની. ૨

સદૈવ કરીએ ચતન સ્વદેશ સુધારવા;
 કામ પડે તો કરીએ તન કુરબાનજો.
 વળિ શ્રમ કરીને ઉદ્યોગ નવીન વધારવા;
 સ્વદેશ તરતો કરવા ધરીએ તનજો. સ્વદેશની. ૩

રાષ્ટ્ર તણા દ્રોહી કદી થઇએ નહિ;
 મળતું હોય ત્રીલોકી રાજજો.
 દેશ દ્રોહી કદી સુખી કોઇએ નવ થયા;
 દેશજી માધવ મુવા છે વિષ્ણુ મોતજો. સ્વદેશની. ૪

દેશ તણ પરદેશ વિષે જઇએ કઠી;
 પણ બહુ ધરવો સ્વદેશ ઉપર પ્રેમજો.

સ્વસ્થાનકથી દીવે ઉદાસી નવ થવું.
 નિજ જનિતાથી હેત ન તણ્યે જેમજો. સ્વદેશની. ૫
 મરણ પથારી પર તો સૌ પ્રાણી મરે;
 કહીએ તેની કાયા ગદ્ય ન કામજો.
 જે કાયા કુરમાન સ્વદેશ લીધે કરે;
 નવજુગ તેનાં રહ્યાં છે નિશ્ચળ નામજો. સ્વદેશની. ૬
 સંપ વધે સૌ જનને જેમ સ્વદેશમાં;
 એવા એવા કરીએ અધિક ઉપાયજો.
 કષ્ટ ન પામે કોઈ કુસંપ ક્લેશમાં;
 સંપી જંપીને સૌએ સુખીઆં થાયજો. સ્વદેશની. ૭
 પાતાના ટંટા પોતે પતાવજો;
 અમળુ હોતો જસો ન કદી સંકારજો.
 પંચજનોની પાસે ન્યાય કરાવજો;
 ખચીત નહિ તો થાશે ખુબ ખુવારજો. સ્વદેશની. ૮
 સ્વદેશમાં જે કોઈ કુસંપ કરાવશે;
 નિશ્ચે જાણે પાપી તેનું નામજો.
 હિન્દ તણા અણમૂલા હીરા જે હતા;
 કીધા જઈને જેલ મહીં મુકામજો. સ્વદેશની. ૯
 કર્મ કાળુ કર્યું કાકુએ ધનના લોભથી;
 કરાવ્યો વલણીપુરનો વીનાશજો.
 અનેક જનને અતિ સંકટ ઉપજાવીયું;
 હુજન તેને કહે છે સૌ ઇતિહાસજો સ્વદેશની. ૧૦

રાગ—(રઘુપતી રામ રૂંદમાં રહેવારે)

ગુણીયલ મહારી બેન અસહકારી બનઝેરે
તમે સાચો સત્યાગ્રહ કરજો.

ગુણીયલ.

આખા દેશની જેમાં આબાદી રે
પહેરે ખંતથી સરવે એ ખાદી રે
ત્યારે કહેવાયો સ્વરાજ્ય વાદી

ગુણીયલ. ૧

પારદરશક પરદેશી સાડી રે
પહેરે કાયા તો દીસે ઉઘાડી રે
એવી ફેશન નાંખજો કહાડી

ગુણીયલ. ૨

ખંઝડી પોલકાં ને ફેન્સી ફરાગો રે
બહેનો સરવે એ સત્વર ત્યાગો રે
સાચી શારતની તનયાઓ બગો.

ગુણીયલ. ૩

અતી લાડથી જેને ઉછેર્યા રે
જેણે રામ તણાં મન હેર્યાં રે
એવાં સીતાએ વનકુળ પહેર્યાં

ગુણીયલ. ૪

દેશ ભક્તમાં નામના જેની રે
હીરતી જગમાં ગવાશેજ તેની રે

એવાં ધન્ય સરોજની ગહેની

ગુણીયલ ૫

દયા દેશનો હીતમાં આણી રે

મુકયાં પન્દેશી વચ્ચોનાં પાણી રે

એવાં સરલદેવી ચાંદરાણી

ગુણીયલ ૬

જેની અનસુયાનાં જોઈ કામોરે

ત્રીધો ભારતી માથે વીસામોરે

પ્રસન્ન થઈ કહ્યું સ્વરાજ્ય પામે

ગુણીયલ ૭

જેનાં માત પીતા હશે એકરે

વળી કુળમાં હશે જે વીવેકરે

તેતો રાખશે સાચા આ ટેક

ગુણીયલ ૮

કુળવંતીને આજુ શું કહીએરે

હવે આટલેથી છાનાં રહીએરે

જરા સમજે તેને શીખ દમએ

ગુણીયલ ૯

જેનો મોટી તમારી આ ખામીરે

જોઈ ભારતી લજ્જા પામીરે

કવી રાવ કહે શીર નામી

ગુણીયલ ૧૦

લેખક-(અખાસાલ પ્રહુદહાદણ રાવ કવી નડીઆદ) .

અમલદારીનો તોર.

ગમ્મલ.

અમલદારો અમલદારી મહીની કેફ આવી છે;
 ગરીબોએ ગરીબીમાં હળુ એ તે નિભાવી છે.
 અમર પદે અમલદારી, લખાવી ક્યાંથી લાવ્યા છે ?
 પુછે નહીં કેઈ તમને તો ખરેખર રહેજ ક્યાં છે.
 દયાના ડુંગરો તજીને, સત્તાના ડુંગરે ચઢતા;
 અમલની કેફ લાવીને, ગરીબોને બહુ દમતા.
 પૂર્વના પુણ્યના યોગે, તમારી સાહીબી રહેશે;
 ફકીરી આવીને વળગે, કરેલાં તે બધાં નકશે.
 અદલ ઇન્સાફ લેનારો, બુખાની ત્યાં જરૂર લેશે,
 ખરી શીક્ષા દીએ ત્યાં તો, દીલાસો કેણુ કે દેશે.
 અમલ દીન ચાર ચાંદરણુ, મરણુની સાથ જાવાનું;
 ગયા લાખો કરોડો જ્યાં, તમારું તેજ થાવાનું.

નહિ રખની, નહિ રખની, સરકાર; બાલીમ નહિ રખની,
 સુસલમાનકા મક્કા ખોયા, ૨ શીખોંકા દરબાર.—બાલીમ
 જલીયાંવાલા બામકી બીતર, નિઃશસ્ત્રોપર ગોળી ચલાકર,
 માર્યા કેફ હબાર, ઝૈસી હે બદકાર.—બાલીમ

નવજીવન તા. ૪ થી જુન ૧૯૨૨

પ્રપંચી કહો ખરા કે નહિ ?

(ગઝલ).

અમારે આંગણે આવી, અમોને ખુબ લલચાવી;
 ગયા આજે તમે ફાવી, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૧
 સલામી તો પ્રથમ ભરતા, કહ્યું ડહાપણ ભર્યું કરતા;
 હમારાથી બહુ ડરતા, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૨
 કરી વેપારની વાતો, ફસાવ્યા ભોળાવી આવો;
 હવે મારો તમે લાતો, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૩
 ધિર્યા નાણાં કપટ વિધી, લખાવી મીલકતો લીધી;
 ન પાછી એ તમે લીધી, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ —૪
 નવાળી ચાલતી જ્યાં જ્યાં, કર્યા કદમો તમે ત્યાં ત્યાં;
 લડાવ્યા માહો મ હે ત્યાં, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૫
 પ્રથમ ભોળા અમે લીધા, અને ઘરમાં જવા લીધા;
 છતાં ચાલ્યા નહિ સીધા, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૬
 લીધી જ્યાં આંગળી ત્યા તો, બધી અમ દેહને પકડી;
 અને રાખ્યા તમે ઝકડી, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૭
 કરી ખટપટ મહિ પેઠા, મુનીમજી શેઠ થઈ બેઠા;
 વચન જીહાં અને મીઠાં, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૮
 કરેલા ગુણ ગયા વિસરી, ચલાવી ચાલ તો દુસરી;
 બહુ ખાધા મખણ મીસરી, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૯
 અહામી સાચી નહિ દેવી, થયા હુઃખી તને સેવી;
 અધમતા આઢરી એવી, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ —૧૦
 હવે ફરીયાદ ક્યાં કરવી, અદાલત ન્યાયની ભરવી;
 અરજ પ્રભુ આજણે ધરવી, પ્રપંચી કો' ખરા કે નહિ.—૧૧

(દશરથભાઈ વા. ૧૦૦)

માડી તારી ઝુંપડી.

દુઃખીઆનો વિસામોરે માડી તારી ઝુંપડી,
 રણ વગડાનો છાંયેરે આંધળીઆની લાકડી;
 કુંજનિકુંજે લચી વલ્લરી નિર્ઝરીયાં સંતાય,
 અમલકમલદલ પર પંખીડાં પ્રહ્લ લીલાને ગાય;
 રઢીયાળી એ વાડીરે સોહવતી જે ઝુંપડી,
 આજે ખાવા ધાતીરે નિર્જન રણમાં ઝુંપડી-દુખી.
 ધર્મ કર્મ રસ કસ લુંટાયા ઘરગર વખરી હીર,
 છતી સંતતિ સત્વ લુંટાયું ખેંચાયાં તુંજ ચીર;
 લુંટાતી આ માડીરે ખાલી તારી ઝુંપડી,
 ખાલી તોયે મારીરે માડી તારી ઝુંપડી;
 ધન સંચી ખેતર સૂકવીયાં દવ પ્રેર્યો ચાપાસ,
 રાતી વિલુની આંખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ;
 તેને સોડે સહાતીરે માડી તારી ઝુંપડી,
 પોષણીયાં શી પાતીરે આછી જાડી રાખડી.-દુખી.
 વન વીંટયાં સીંચાણે સઘળાં અવસ પડયાં તુજ ખાળ,
 ઠામ ઠર્યાને હડધુત કરીને રણવગડે દે માર;
 અંકે લેવા ધાતીરે તેને માતા રાંકડી,
 શીળી છાંયે ધાતીરે માડી તારી ઝુંપડી;
 કણ કણ કાળે વન વન વીંડે તુજ ખાલુડાં પાંખ,
 પણ સુખ દુખનાં લાણાં લેવા ઠરતી તુજ પર આંખ;
 નંદન વનશી વાલીરે અમને તારી ઝુંપડી,
 જન્મ ભૂમી મત પાળીરે શણગારીશુ ઝુંપડી.-દુખી.

